

september '41 gereed maar bleef in een la liggen. Wèl verspreid werd in september een ander stuk, 'Grondslagen van de Nederlandse Unie' geheten. De Brouwer, de man van 'Brabantia Nostra' had er een eerste concept voor gemaakt dat 'als te veel zwemend naar fascisme' verworpen was; verworpen als 'te behoudzuchtig' was ook een tweede concept van de hand van de adviseur van het Driemanschap, Tj. Krol, een van de voormannen van de Christelijk-Historische Unie; aanvaard was tenslotte een derde concept, opgesteld door mr. E. M. J. A. Sassen, lid van gedeputeerde staten van Noord-Brabant, ds. H. G. Moll van Charante, predikant te Vught, en dr. van der Wielen, leider van het scholingswerk der Unie. Op dit stuk, 'Grondslagen van de Nederlandse Unie', volgde nog een vijftal andere waarvan er één gewijd was aan 'De corporatieve orde'.¹ Het lijkt ons voldoende dat wij alleen op het eerste wat dieper ingaan, juist omdat er zo intensief be- raad aan vooraf is gegaan en omdat men het als een synthese mag zien van de denkbeelden die bij de leiding der Unie leefden.

In deze verhandeling nu werd allereerst geconstateerd dat zich in de wereld 'een geestelijke revolutie' voltrok: een 'reactie tegen de ontreddering waarin een tot het uiterste gedreven individualisme het mensdom heeft gebracht.' Onder de invloed van liberalisme en kapitalisme was alleen maar 'de massa' ontstaan. 'De massa', zo heette het,

'denkt niet en handelt niet. Men 'leidt' haar en zij laat zich ook gemakkelijk leiden, mits men haar slechts weet te 'bespelen'. De massa heeft geen persoonlijkheid en erkent ook geen persoonlijkheid omdat de enkeling in haar ondergaat. De massa is geboren uit materiële nood, zij heeft dan ook slechts materiële idealen en is vervreemd van het geestelijke. De massa aanvaardt de dictatuur, want zij vraagt er om . . . Het individu, losgemaakt van alle binding, ging onder in de massa. Deze ramp te herstellen, dit menselijk leed te helen, is de taak die het heden ons oplegt.'

Als oplossing werd gezien dat de samenleving meer organisch ingericht zou worden. Tegen 'het anorganische massa-atomisme' stelde de Unie 'het organische gemeenschapspersonalisme als levensvorm en levenshouding voor de mens'. Daarbij behield het individu overigens een 'zelfstandige verantwoordelijkheid' die door zekere rechten gewaarborgd moest worden: in de eerste plaats de vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing en de vrijheid om de kinderen in diezelfde godsdienst en levensbeschouwing op te voeden en te laten opvoeden; in de tweede plaats de vrije keuze van

¹ Teksten in Nederl. Unie, 1 a.